

Csatár Ferenc tanácselnök
Vései Községi Közös Tanács V.B.
Szakigazgatási Szerve

V é s e

Kedves Feri!

Első olvasás után arra gondoltam, hogy újra fogalmazom ezt a nyersanyagot amit Tőletek kaptam, de amikor elkezdtem az általam hibásnak ítélt vagy másképpen tudott adatoknak, állításoknak megint utána járni, kiderült, hogy évek kellenének az anyaggyűjtéshez, tisztázáshoz, hogy nem tudom elvégezni az átírást, s különösen nem az említett határidőig. Nem beszélve most arról, hogy ennek az anyagnak az általam elképzelt átírásához is majdnem annyit kellene tudni, mint egy igazi monográfiához, tehát mindenképpen meghaladná erőmet.

Lényegileg nem nyulok hát a kéziratához, csak a nagyon kirívó esetekben. Észrevételeim, javaslataim kétfélék: 1., Ceruzás megjegyzések, javítások, amelyek sokszor csak nyelvtani jellegűek, máskor azonban a tartalomra vonatkoznak. Talán figyelembe lehet venni őket a kézirat végleges megformálásakor. 2. Számokkal jelzett helyesbitések, hosszabb átírások. /Ezeket mellékelem./

A bevezetőben vagy az egyes fejezeteknél /vagy valahol/ mindenképpen el kell mondani, hogy kiknek, kinek a munkája /szakdolgozata/ lett ide másolva, vagy szolgáltatva a nyersanyagot. Az egyes részek ugyanis annyira elütnek egymástól, annyira nem lettek egybe-dolgozva, hogy a "több szerzőre" mindenki "rájön". Az első rész - úgy vélem - Szabó Lilla szakdolgozatából való / földrajzi helyzet, felszín, vízrajz stb./, a második /a település fejlődése/ különösen annak az első része, talán Kincses József^fől. A többi nem tudom kié^{re}ől, de a XX. századi részt megint más írta. ~~Leg~~ A le nagyobb bajom a 21. laptól a 49. lapig található történeti résszel van. Ennek nagy része levéltári ~~ku~~^{re}utatások alapján készült, s nagyon érdekes és hasznos lehetne, de a részletek, a sok-sok adat elnyomják a lényeg^{re}et. Kevesebb felsorolás^{ra} és kevesebb szólam^{ra}, nagyobb körültekintés^{re}, a dokumentumok adatainak megyei és országos összefüggésekbe állítására lenne itt szükség. Történik erre ki-

sérlet, de a legtöbbször csak általánosságban, egy-egy idézettel vagy szólammal, ami a mult csepülésén túl szinte semmit sem mond. Több tárgyilagossággal, távlatossággal, történelmi érzékkel és ismerettel kellene megírni ezeket a részeket, ha egyszer adatok oklevelek, állnak rendelkezésünkre. Ezt a részt egészében át kellene írni vagy nagyon lerövidíteni. Az utána következő oldalakon is vannak "kifogásaim", de az 55. laptól a 69-ig, s a kézzel írottak is sokkal jobbak.

Minthogy más választás nemigen van, marad ez az anyag, amit a megfelelő javításokkal, átdolgozással esetleg ki is lehet adni. S talán alapul szolgál, ispirációt ad a további munkához.

Pécs, 1987. augusztus 20.

Barátsággal üdvözl:

Bertók László

Bertók László

néhányan csak elmenekültek, bizonyítja a három évvel későbbi, az 1549. évi összeírás, amelybe már 2 portát, 6 szegényt és 6 pusztatelket jegyeztek föl. Minthogy azonban Kanizsa várát a török csak ötven évvel később, 1600-ban tudta bevenni, vidékünk "hadszintérré" változott. Különösen Szigetvár első /1566/ után, amikor a töröknek Kanizsa maradt az egyetlen igazi ellenfele a Dél-Dunántulon. A segesdi és a szenyéri vár is elesik, a somogyi végvári katonák a zalai várakba menekülnek, ahonnan később be-betörnek portyázni Somogyba. Segesden "helyőrséget" létesít a török, 1618-ban 444 katonája 16 löveggel teljesített itt szolgálatot. Vése, mindvégig a két ellenséges védelmi vonal között, de Segesdtől 8 kilométerre, bizonyára a segesdi törökhöz "tartozott" inkább. S hogy valójában ide is meg oda is, az az adóösszeírásokból derül ki. 3/a

Az a néhány család, amelyik mindig vissza-visszajött, s az a néhány új, amelyik itt letelepedett, a királyi adóösszeírásokban éppugy szerepel, mint a török adólajstromokban. De nem csak a királynak és a császárnak, hanem a magyar és a török földesurnak, sőt az egyháznak is adózni kellett. Ha egyáltalán volt miből. Hiszen ráadásul még állandóan ki voltak téve a török csapatok és a magyar végvári vitézek zaklatásainak, követeléseinek is. A Wéssey uraság feltehetően Szigetvár és Segesd első után hagyta el a falut, s telepedett le a harcoktól távol, Vas megyében Szent Ivánfán /ma Uraiujfalu része/. Hogy tartotta-e a kapcsolatot falujával, vagy csak az egymást követő "zálogos urakkal", nem tudjuk. De az bizonyos, hogy egészen a török uralom végéig, mindig lakott Vésén néhány jobbágycsalád, dacolva a sorssal, őrizve a folytonosságot.

Hányan lehettek? Az 1534-ben összeírt 13 porta nem 13 családot, hanem 13 jobbágytelket jelentett. Egy portán, amely házból szántóföldekből, rétekből, legelőkből állott, rendszerint két vagy

több jobbágycsalád élt. Portás jobbágnak az számított, akinek legalább 3 forint értékű vagyona volt, s nem irták össze a zselé-
léreket, szolgákat, a földesur cselédeit. Ha 30 családot veszünk,
akkor legalább 100-150 ember mindenképpen élt Vésén 1534-ben.
A környékbeli falvak is nagyjából ekkorák voltak. A törökök nem
portát, hanem "házakat", azaz családokat irtak össze. Vésén ~~1566~~
/"Visén", "Viszén"/ 1566-ban 12 házat, 1571-ben 9-et. /Inkén
ugyanekkor 8-at, Nemesdédén 16-ot./ Aztán ~~min~~ egyszer kevesebbet,
másszor többet, attól függően, hogy hányan tudtak megszökni az
adóösszeírók elől. De mindig éltek itt, s csak akkor pusztult
el ismét, s most már teljesebben az egész falu, amikor a törököt
1690-ben Kanizsából kiverték. Hogy a visszavonuló törökök~~ok~~, vagy
az országot kegyetlenül megsarcoló hatalmas felszabadító hadsereg
semmisítette-e meg ~~X~~ Vését, nem tudjuk, de 1690-től csaknem har-
minc évig senki sem lakott a faluban. ~~1762~~

1762-ben, amikor hivatalosan megállapítják, hogy hol van
a falu határa, öreg nemesdédieket is kihallgatnak, akik egybehangz-
an állítják, hogy az említett harminc évben ők művelték a vései
határt. Nagy Pál 68 éves mondja, hogy mivel a "Vésének határos
szomszédságában levő Nemes Déd helységben lett e világra, ott ne-
velkedett, és mint birtokos most is ott lakik, inné tudgya bi-
zonyosan, hogy nemesdédi nemes uraimék vései helység határát,
mióta Kanizsából a török kiment és Vése pusztaságra szállott,
egész addig, míg meg nem szálléttatott örökkén birták, azt szán-
tották, vetették, legeltették, és kaszálták... és ha n.dédieket nem
birták volna, Vései helységnek semmi tiszta mezejében nem maradt
volna, hanem egész ~~fében~~ erdővé lett volna". /Kaposvári Levéltár/.

4. / a 28. lap utolsó bekezdéséhez/:

Az első lakósok 1720 táján jöttek. Talán olyanok, akik maguk vagy akiknek az őseik valaha itt éltek. Talán volt köztük olyan is, aki a földesur vasmegyei környezetéből települt ide már ekkor. Az 1722. évi összeírásban szereplő 12 család közül ötnek a leszármazottai ma is Vésén élnek. /Takács, Király, Kincses, Varga, Pintér./ A falu benépesítése érdekében ~~Vé~~ Véssei István földbirtokos "Contractus levelet", ⁽¹¹⁾ valójában egy felhívást tett közzé 1732-ben Szent Ivánfán, amelyben "szerződést", kedvezményeket ajánl azoknak a parasztoknak, akik "az örökös jobbágyain kívül Vésén letelepednek, itt erdőt irtanak, szőlőt telepítenek, szántanak, vetnek, legeltetnek stb. /Ez a levél, amely a Kaposvári Levéltárban fennmaradt, tulajdonképpen a későbbi urbárium elődje, de annál sokkal kedvezőbb a jobbágyok számára./

A lakosság száma a felhívást követően kezd gyorsabb ütemben nőni. Harminc évvel később, az 1767-es urbáriumban ⁽¹²⁾ már 55 család /25 "helyes", azaz telkes jobbágy, 24 házas zsellér és 6 házatlan zsellér/ szerepel. Egy részük a környékről, más részük a Nyugat-Dunántulról, Zalából, Vasból költözött ~~ide~~ Vésére. Téves az a helyi közhiedelem, hogy a betelepülők többségükben vendek voltak. Az 1722-es jegyzékben olvasható 12 név mindegyike magyar /talán az egy Dacza nem az/. Az 1767-es névsor 55 családnevéből 48 ugyan csak magyar, s ha a fennmaradó hétből leszámítjuk, a Kornist /Kornics/ és a Haiszttert, akkor a 4 Lébár s talán az egy Fliszár család az, amelyik vend./A Leposák 1767 után jöttek, s 1830-ban is mindössze 6 családot alkottak./A fentebb említett családokat követően érkező többiek, a Bertókok, a Németek, a Gerencsérek, a Szabók, a Kutik, a Pongráczok, a Harmadások, a Györfik, a Gomba-

iak, a Nagyok és a többiek nem vendek. A Bertók - ~~szemben a dol-~~
~~gozat állításával~~ - magyar név, mégpedig a Bertalan becézett vál-
tozata. Olyan mint az Istók, az Erzsók stb. Aki ezt viseli, az
nem lehet vend, csak valamelyik őst Bertalannak, Bertóknak hiv-
ták, ahogy a pl. a Pongrácz család őst Pongrácnak, a Györfi csa-
lád őst Györgynek. ⁽¹³⁾ /Ld. Kálmán Béla: A nevek világa. Bp. 1967. -
Élet és Tudomány. 1975. V. 2. stb./ A Leposa és a Lébár vend név,
az első azt jelenti "szép", a második, hogy "kenyeres".

Azért is el kell ezt mondanunk, mert nem véletlen, hogy
az a néhány vend család olyan ~~s~~ hamar elmagyarosodott, s hogy
Vését minden összeírás, minden lexikon mindig magyar községként
emliti. /Csak 1950 után, valószínű, hogy egy félreértett evangé-
likus kiadvány - Mesterházi Sándor munkája - nyomán kezdett el-
terjedni a "vend település" képzete, amely - sajnos - a Somogy
megye földrajzi nevei c. kiadványban már ki is nyomtattatott./

A sokat emlegetett vallási egyneműség sem igaz. S külö-
nösen nem igaz a 18. században. Az 1748/49-es "Kanonoki visitatio",
amely ~~is~~ megjegyzi például, hogy "A temető a falun kívül nyugatra,
a falu régi templomának romjai mellett van", azt is ~~ekkor~~ örö-
köl hagyta jegyzőkönyvében, hogy ekkor 75 katolikus /13 család/
van Vésén. /Pl. a Király, a Kuti, a Pintér, a Nagy, a Német csa-
ládok, de a Henczek és a Heisztterek is katolikusok voltak./ Egy
1771-ből való kerületi összeírás ^(az ekkori) szerint ~~64~~ 64 családból is csak 28
az evangélikus /164 személy/, s 18 a református /108 személy/,
18 a katolikus /101 személy/, vagyis a 373 ~~lakosból~~ lakósból csak
164, a fele sem lutheránus.

Persze, a föld⁸esri hatalom Vésén is érvényesült, s nemcsak
abban, hogy a Wésseyek 1771-72-ben "nevetséges áron" megváltották
a parasztoktól az irtásföldeket /719 magyarhold szántót, 339 m.
hold rétet/, hanem vallási tekintetben is. Ezért működött a falu-